

DYRKNINGSVEJLEDNING

Italiensk rajgræs (*Lolium multiflorum*)

VÆKSTFORM

Ital. rajgræs er en flerårig græsart, som anvendes i blandinger til især slæt, men også til afgræsninger. Der findes både diploide (2n) og tetraploide (4n) sorter.

JORDBUND

Ital. rajgræs kan frøavlendes i alle egne af landet. På lette sandjorde er vanding dog en betingelse for at opnå tilfredsstillende resultater. Ital. rajgræs kan udvinde i de koldeste egne af landet.

UDLÆGSMÅDE

Ital. rajgræs kan udlægges på to forskellige måder:

- 1) Udlæg i foråret med vårsæd som dækafgrøde, hvor frøet høstes året efter udlæg.
- 2) Udlæg i renbestand i sidste halvdel af august eller i første tredjedel af september.

SÅNING

Der anvendes fra 8-14 kg udsæd pr. ha afhængig af sort, frøvægt og såbedets beskaffenhed. Laveste udsædsmængde anvendes ved diploide sorter i et perfekt tilberedt såbed.

Udlæg i vårsæd

Det ideelle er først at så dæksæden, hvorefter græsfrøet udsås i en dybde af 1-2 cm. Der tilrådes en udsædsmængde i en stivstrået kornsort (maltbyg) svarende til 250-300 pl. pr. m². Blandes græsfrøet og korn, er det vigtigt, at sådybden ikke overstiger 3 cm. Så vårsæden med alle tragte. Ærter og vinterafgrøder er uegnet til udlæg af ital. rajgræs, hvorimod vårraps kan anvendes til dæksæd.

Udlæg i renbestand

Ved udlæg i renbestand i eftersommeren bør udsædsmængden øges lidt i forhold til såning om foråret.

Tusindkornsvægten varierer fra ca. 2,3-4,5 gram med generelt større tusindkornsvægt for tetraploide sorter.

BEHANDLING

Undgå spild ved høst af dæksæd og afsæt kort stub. Dæksædens halm skal fjernes umiddelbart efter høst for at sikre en optimal udvikling af udlægget. Snitning af dæksædens halm giver udbyttedgang samt øget risiko for angreb af sneskimme.

Umiddelbart efter høst vurderes udlægsmarkens plantetal m.v., så eventuelle behandlinger kan udføres rettidigt.

Et plantetal på 100-150 pr. m² er ønskeligt, men i enkelte tilfælde kan 40-60 planter pr. m² være tilstrækkeligt. Ital. rajgræs er et hurtigtvoksende græs, som kan klare sig med den mindre lysmængde, der er til rådighed i september, hvorfor grønmassen kan udnyttes til slæt eller afgræsning i efteråret, når udlægget er etableret i vårsæd. Seneste tidspunkt for slæt er ca. den 10. oktober.

GØDSKNING

Udlæg i vårsæd

Svage udlæg tilføres 25 kg N pr. ha først i september måned, gerne i en NS-Gødning.

Udlæg i renbestand

Ved såning af udlægget kan tilføres 25-30 kg N pr. ha, gerne i en NS-gødning.

Udnyttelse til slæt og/eller afgræsning

Gødsning af udlæg udlagt i vårsæd med henblik på udnyttelse af grønmassen i efteråret, vil belaste udlægsmarken og kan reducere næste års frøudbytte.

Denne intensive udnyttelse af grønmassen øger risikoen for udvintring specielt ved sent slæt/sen afgræsning.

Generelt

I frøavlsåret anbefales det i de fleste tilfælde at tilføre 85-100 kg N pr. ha til ital. rajgræs. Nyeste forsøg viser dog, at tilførsel op til 120 kg N pr. ha kombineret med vækstregulering og svampebehandling giver et stort merudbytte. Læs mere i [ProduktionsDATA og FrøavlsFORSØG 2018/19](#).

Landbrugsstyrelsens kvælstofnormer for 2019/20: Se dyrkningskalender bagest i dyrkningsvejledningen.

P og K skal være til rådighed for planterne med ca. 20 kg P og ca. 50 kg K. Svovl tilføres i foråret med 10-20 kg pr. ha. Tilførsel af store mængder N frarådes, idet denne kan medføre en uensartet modning og dannelse af mere bundgræs med udbyttedtab og høstbesvær til følge. Italiensk rajgræs skal ikke startes for tidligt om foråret. Bedste tidspunkt for gødsning er i april.

Forsøg har vist et stort merudbytte for at gødske i starten af maj frem for starten af april. Ved udsættelse af gødsningstidspunktet vil man få færre stængler, men til gengæld flere og større frø pr. stængel.

Gylle kan være en udmærket gødningsform til rajgræs, såfremt den ikke overdoseres. Der skal kalkuleres med 100 pct. udnyttelse af den målte mængde ammoniumkvælstof.

I tilfælde af kvælstofmangel i vækstperioden kan der sengødskes med kalksalpeter eller ved udsprøjtning af urea eller flydende N frem til fuld gennemskridning.

UKRUDT

Ukrudt i dæksæd

Inden udlæg af ital. rajgræs skal man ved bekæmpelse i andre afgrøder i sædskiftet sikre sig, at marken er fri for specielt kvik, agerrævehale og andre græsarter, da disse kan være vanskelige at frarensse. Andre ukrudtsarter, som kan være vanskelige at frarensse, er kamille, skræppe og haremad.

DFF anvendes især mod enårig rapgræs, agerstedmoder, ærenpris og tvetand. Frøene skal være dækket af mindst en centimeter jord. For at få effekt på enårig rapgræs anvendes 0,1-0,15 l pr. ha DFF i perioden 1-5 dage efter såning, og midlet skal udbringes på fugtig jord for at sikre effekten. DFF har en off-label godkendelse til frøgræs, og anvendelse sker på brugerens eget ansvar.

Express SX/Trimmer er godkendt til korn med udlæg med 7,5 g pr. ha og **Nuance** med 5 g pr. ha. Midlerne har bred effekt på mange ukrudtsarter, som f.eks. fuglegræs og kan evt. kombineres med DFF.

Buctril kan anvendes fra ukrudtets kimbladstadium. Der må maksimalt bruges 0,7 l pr. ha.

Starane XL kan anvendes alene i en dosering op til 1,8 l pr. ha. Starane XL anvendes specielt mod burrester, pileurt og hanekro.

Primus kan anvendes i en dosering fra 0,05 - 0,075 i vårbyg med udlæg. Primus kan i kombination med DFF give en meget bred ukrudtseffekt.

Stomp CS kan anvendes i en dosering på op til 1,0 l pr. ha i kombination med andre midler for at opnå effekt overfor specielt enårig rapgræs. Brugen af Stomp CS/Activus forudsætter at frøet er dækket, god jordfugtighed, samt at afgrøden er fremspiret.

Ved de tidlige behandlinger er det vigtigt at være opmærksom på nyfremspiring af ukrudt, og følge op hvis nødvendigt.

Catch 0,6 l pr. ha vil have nogen effekt på tidsler.

I vårbyggets stadium 30-39 anvendes 1,0 l pr. ha **MCPA** mod tidsler, agerpadderok og kors-blomstret ukrudt.

Efterår

Express SX/Trimmer kan anvendes med 7,5 g/ha og **Nuance** med 5g/ha. Efter behov kan suppleres med **DFF**, som er off-label godkendt med 0,07-0,15 l pr. ha om efteråret efter høst af dæksæd

Udlæg i renbestand

I rajgræs udlagt i renbestand er det vigtigt at få bekæmpet ukrudtet, mens det er småt.

Især mod enårig rapgræs anvendes **0,1 l DFF** evt. i kombination med **1,0 l Stomp CS** på fugtig jord omkring 1-3 dage efter såning. Udlægget skal være sået i 2 cm's dybde!

Express SX/Trimmer er godkendt til i rajgræs udlagt i renbestand med 7,5 g pr. ha og **Nuance** med 5 g/ha. Midlerne har bred effekt på mange ukrudtsarter, som f.eks. fuglegræs og kamille og kan evt. kombineres med 0,03 l pr. ha **DFF**, hvis stedmoder, ærenpris eller tvetand er et problem.

Forår i frøavlsåret

Primus kan anvendes op til 0,15 l pr. ha, hvor ukrudtet er stort allerede fra det tidlige forår. Primus har særlig god effekt mod kamille og burrester. Der tilsættes spredklæbemiddel. Mod ærenpris, tvetand og agerstedmoder kan tilsættes op til 0,15 l pr. ha DFF.

I ital. rajgræs udlagt i vårbyg kan der anvendes 2,5 l pr. ha **Ariane FG S**. Der skal ved anvendelse af Ariane være temperaturer på over 10-12 grader, og ingen udsigt til nattefrost. **Zypar** er specielt god mod storkenæb.

Der er gode erfaringer med at kombinere 1,5 l pr. ha Ariane FG S + 0,075 l pr. ha Primus, som sikrer en bred og sikker ukrudtseffekt. I ital. rajgræs udlagt i renbestand kan Primus kombineres med DFF i foråret.

Catch i doseringen 0,6 l pr. ha midt i april vil også have nogen effekt på tidsler.

Starane XL i doseringen 1,5-1,8 l pr. ha er off-label godkendt.

VÆKSTREGULERING

Moddus M / Moddus Start/Tridus 250/Cuadro NT/ Cuadro 25 EC/Moxa er godkendt i ital.rajgræs

DLF har i 2016-2018 lavet forsøg med vækstregulering med Moddus M og svampekæmpelse i ital. rajgræs. I forsøgene er der fundet store merudbytter ved at vækstregulere ital. rajgræs, hvis der samtidig er gødet med 120 kg N. Læs mere om vækstreguleringsforsøgene i [ProduktionsDATA og FrøavlsFORSØG 2018/19](#).

Moddus M bør ikke bruges på lokaliteter med meget tør jord. Ved anvendelse af Moddus M er det vigtigt, at der er gode vækstforhold, og temperaturer over 12-15 °C.

Moddus M anvendes fra strækning til lige før skridning med 0,6-0,8 l pr. ha.

På dette tidspunkt kan man vurdere om afgrøden er i god vækst, samt at vandforsyningen og næringstilstanden er i orden. Halm fra vækstreguleret frøgræs må generelt ikke anvendes til foder, dog må Moddus M behandlet frøgræs opfodres, hvis behandlingen er udført t.o.m. vækststadium 33.

SYGDOMME/SKADEDYR

Efterår

Snesimmel kan optræde i marker, som har været for kraftige i efteråret, samt hvor halmen ikke er fjernet effektivt. Rajgræs-mosaikvirus kan forekomme. Smitten overføres med en mide. Lav stubhøjde ved høst af dæksæden kan evt. mindske midens levesteder.

Fritfluen angriber rajgræsplanter på 1-2 bladstadiet. Fritfluens 3. generations flyvning passer ofte med, at ital. rajgræs/hybrid rajgræs udlagt i renbestand er på 1-2 bladstadiet, og behandling med **Karate** kan være nødvendigt. Angreb af løvsnudebillen i ital. rajgræs er sjælden og koncentreret til de lettere jorder. Kemisk bekæmpelse er nærmest umulig. Tromling, gødskning eller vanding kan eventuelt hjælpe svækkede planter over angreb.

Forår

Angreb af meldug, rust og/eller forskellige sekundære svampe i ital. rajgræs forekommer. Er der angreb af rust-svampe kan der anvendes **Bell og Comet Pro, Folicur 250 EW, Folicur Xpert eller Viverda**.

En blanding af Bell 0,5 l pr. ha og Comet Pro 0,1 l pr. ha har i kombination med til 120 kg N pr. ha og Moddus M 0,8 l pr. ha har i forsøgene givet store merudbytter.

Hvidaks, som optræder sporadisk og ikke har nogen økonomisk betydning, skyldes normalt kuglemider, stængelmøl eller fysiologiske årsager.

HØST

Ital. rajgræs kan høstes direkte, når følgende faktorer er opfyldt:

- 1) En ensartet moden afgrøde
- 2) Afgrøden skal være gået i leje
- 3) Tilstrækkelig tørringskapacitet
- 4) Mejetærskerens kniv- og indføringsystem skal være i orden

Ital. rajgræs er skårlægningsmodent fra ca. 10. juli til først i august afhængig af sort og vækstbetingelser. En støtte ved bestemmelse af skårlægningstidspunktet eller tidspunktet for direkte tærskning er, at de forskellige udviklingsstadier i frøudviklingen følges, og egne notater bør gøres til fastlæggelse af endeligt høsttidspunkt.

Fra skridning til blomstring: ca. 15 dage

Fra blomstring til grønmodenhed: ca. 25 dage
(vandpct. 50-40)

Fra grønmodenhed til gulmodenhed: ca. 10 dage
(vandpct. 40-25, frøene er osteagtige)

Fra gulmodenhed til fuldmodenhed: ca. 8 dage
(vandpct. under 25, frøene er hårde)

Skårlægningstidspunktet ligger oftest i overgangen fra grønmodenhed til gulmoden (vandpct. 40-35), og en selvkørende skårlægger bør foretrækkes, idet den efterlader et passende tykt skår med toppen øverst. Ved en vandpct. på 40-30 er der en daglig frøtilvækst på 2-3 pct., hvilket skal tages i betragtning ved fastlæggelse af skårlægningstidspunktet. Der kræves 8-14 dages vejringstid, men risikoen for spild- og gennemgroning kan minimeres ved korrekt skårlægning.

Ved direkte tærskning skal vandprocenten være nede på 30-25 (gulmodenhedsstadiet). Jo mere moden afgrøden er, desto lettere er det at tærsk og eftervejre frøet og dermed sikre en høj spireevne.

I en ustabil vejriperiode kan tærskning foretages 4-5 dage efter skårlægning, hvis tørringsfaciliteterne er i orden.

Efterbehandling af frøet er afgørende for kvaliteten og spireevnen. Frøet skal straks efter direkte høst gennemluftes med kold luft på tørreri de første døgn, hvorefter nedtørring til 12 pct. vandindhold kan ske ved tilsætning af varme. Luften bør ikke opvarmes mere end 4°C for at sikre en jævn og skånsom nedtørring.

GRUNDINDSTILLING AF MEJETÆRSKEREN

Cylinderens periferihastighed: 25-30 m/sek. (Cylinderhastighed 800-1000 omdr./min. afhængig af diameter).

Broafstand: Fortil ca. 14 mm.
Bagtil ca. 7 mm.
Øverste sold: Lamelåbning 10 mm.
Nederste sold: Lamelåbning 7 mm.
Luftmængde: Lille, start med rigelig luft og reguler ned, indtil der ikke spildes.

Luftretning,
Øverste vindleder: Mod emtesoldets midterste del.
Nederste vindleder: I midterstilling.

UDBYTTE

Det gennemsnitlige høstudbytte for høstårene 2014-2018 er 1598 kg/ha, men udbytter på 1800-1900 kg pr. ha er almindeligt for velplejede marker. 1 kubikmeter frø vejer ved normal renhed ca. 280 kg.

DYRKNINGSKALENDER
Udlægsareal

- April **Udlæg i dæksæd**
8-14 kg/ha i maks. 3 cm's dybde.
- Maj **Sprøjtning af dæksæd**
Express SX, Buctril, DFF, Primus, Stomp, Catch og Starane XL må anvendes.
- Aug. **Høst af dæksæd**
Undgå spild. Afsæt kort stub.
Halmen fjernes straks
- Aug./sept. **Udlæg i renbestand**
Lidt større udsædsmængde end ved forårsudlæg.
- Aug./sept. **Skadedyr**
Bekæmpelse af fritfluer med et pyrethroid.
(Specielt ved udlæg i renbestand)
- Aug./sept. **Gødskning**
Svage udlæg tilføres 25 kg N/ha.
Udlæg i renbestand kan tilføres 25-30 kg N/ha ved såning.
- Sept./okt. **Ukrudt (udlæg i renbestand)**
DFF og/eller Express
- Okt. **Afpudsning/afgræsning (udlæg i dæksæd)**
Afpuds ikke så sent, at der er risiko for udvintring, senest ca. den 10. oktober.

Frøareal

- April/maj **Gødskning**
85-120 kg N/ha
- Gødningsnorm 2019/20**
Forårsudlagt: 125 kg N/ha
Efterårsudlagt 1. års: 155 kg N/ha
- April/maj **Ukrudtsbekæmpelse**
Ariane FG S og Primus kan anvendes i 1. års marker udlagt i dæksæd.
Primus og DFF tidligt forår og i marker udlagt i renbestand.
- Maj **Evt. sengødskning**
Udbringning af kalksalpeter.
Udsprøjtning af urea eller flydende N.
Evt. vækstregulering og svampebekæmpelse
- Juni **Evt. lugning eller pletsprøjtning**
- Juli **Skårlægning**
Beg. drysning. Vandpct. 35-40.
Tærskning 8-14 dage efter skårlægning.
- Juli/aug. **Direkte høst**
Ca. 8-10 dage efter skårlægningstidspunkt.
Vandpct. 30-25. Omgående efterbehandling på tørreri nødvendigt.